

TALLER: L'AVALUACIÓ DE LA RECERCA EN HUMANITATS I CIÈNCIES SOCIALS. PONÈNCIA PRESENTADA AL GRUP 1.

SOBRE ELS CRITERIS D'AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT INVESTIGADORA

Borja de Riquer i Permanyer (UAB)

Aquestes notes responen, en bona part, a les experiències viscudes els darrers vuit anys tant dins de la Comissió d'Humanitats de la FECYT (2002-2006), responsable de l'elaboració del gairebé clandestí "*Libro Blanco de la investigación en Humanidades*" (2006), com a dins de la Comissió d'Acreditació de Professors Titulars Universitaris en Art i Humanitats de l'ANECA (2007-2010).

Consideracions prèvies.

La recerca en les Humanitats es caracteritza per una sèrie de trets, alguns d'ells comuns amb d'altres àrees, però d'altres de molt específics:

- aporta coneixements bàsics, i en això no difereix amb moltes de les àrees científiques.
- presenta ritmes de recerca força llargs, de forma que la "vida mitjana" dels seus coneixements acostuma a ser més perllongada que a moltes de les àrees científiques i tecnològiques.
- les Humanitats estan integrades per un conjunt d'àrees de recerca notablement heterogènies amb problemàtiques molt específiques i diferenciades.
- molt sovint les temàtiques i els resultats de la seva recerca tenen un "interès territorial", no fàcilment universalitzable.
- la seva llengua vehicular dominant no és l'anglès, a diferència de les àrees científico-tecnològiques, donat que gran part de la recerca s'escriu en català o espanyol, cosa que dificulta la seva internacionalització.
- existeix una considerable atomització disciplinar que incrementa les dificultats per a una projecció social significativa.
- té un reduït pes dins del conjunt del finançament públic de la recerca (menys del 5 %), aconsegueix molt poc finançament privat i té una presència força reduïda dins del CSIC.
- el seu objecte d'estudi té la particularitat d'interessar a un públic força heterogeni. Per això, de vegades, la seva investigació és també alta divulgació, cosa que no acostuma a succeir a d'altres àrees.
- resulta difícil de definir, i de consensuar, que és "un resultat científic rellevant" i què s'entén per la consecució definitiva dels seus objectius.
- hi ha dificultats per definir que és la transferència de coneixements en Humanitats.
- la difusió social de les Humanitats no està prou formalitzada, sinó que es realitza per diversos canals que sovint poden desvirtuar, o banalitzar, el seu significat.
- proporciona també coneixements que contribueixen a millorar la qualitat de la vida de la ciutadania, en tant que les Humanitats son dipositaries del llegat social en les seves diverses formes.
- l'esforç creixent realitzat des de les Humanitats per tal de construir una comunitat d'investigadors competitiva i amb valors propis s'està fent a contracorrent atès que s'enfronta amb els actuals valors dominants, que primen la recerca científico-tecnològica.

- Criteris d'avaluació de l'activitat investigadora en les Humanitats.

Els criteris emprats per avaluar la recerca son molt discutibles i, sens dubte, sempre millorables. Donada la disparitat dels curricula no sempre els barems utilitzats beneficien de igual forma a tots els investigadors. Per altra banda, el fet que la cultura de l'avaluació estigui més arrelada en els àmbits de les ciències experiments ha fet que, massa sovint, els criteris emprats en aquestes àrees es traslladin mecànicament a les Humanitats sense tenir en compte les seves especificitats.

Pel que fa exclusivament a l'activitat investigadora els criteris establerts a les Comissions d'Accreditació d'ANECA per a titulars universitaris atorguen al conjunt de les publicacions un 70 % dels punts; a la participació en congressos, seminaris i conferències el 10 %; a la participació en projectes i contractes de recerca el 8 %; a la mobilitat investigadora un 8 %; a la transferència dels resultats un 4 % ; i a més hi ha un 4 % extra per altres mèrits.

Torno a dir que els barems son discutibles sempre. Ara bé, com cal establir-los és bàsic que siguin el màxim d'objectius i de coneguts. Els criteris que tot seguit explico, a grans trets, s'han mostrat relativament útils. Penso que l'actual és el menys dolent dels sistemes emprats fins ara per avaluar, atès que en establir uns "criteris mínims" i sense limitació del nombre dels acreditats, ha permès la desaparició de la competència interna, ja no cal jerarquitzar els candidats i, sobre tot, es dificulta notablement que passi gent amb un curriculum notablement insuficient, cosa que sí succeïa a les anteriors proves d'habilitació. Actualment un 70 % de les avaluacions estant resultant positives, la qual cosa no treu que en alguns casos uns perfils excessivament centrats en la recerca, en detriment de la docència, o viceversa, s'hagin trobat amb problemes.

Publicacions.

Cal diferenciar els articles publicats a revistes científiques indexades, a d'altres revistes, els llibres i els capítols de llibre, i les creacions artístiques i professionals.

Problemes: la pràctica inexistència de criteris de qualitat homologables i acceptats per la tota la comunitat científica. En les disciplines d'Humanitats no és fàcil jerarquitzar la importància de les revistes (gran disparitat dels indicadors existents) i no sempre hi ha una relació clara entre la qualitat del treball i el lloc a on es publica. Això, juntament amb la gran importància que tenen les monografies, o les actes d'alguns congressos, dificulten una bona avaluació. Així, el sistema d'avaluació mitjançant els índexs d'impacte, útil a les ciències experimentals, és de molt difícil establiment a les Humanitats. De cara a l'avaluació de les publicacions hom té en compte els següents elements: els indicadors existents sobre qualitat de les revistes- tot i les gran disparitats-/ si es tracta d'obres d'autoria individual o col·lectiva/ els índex d'impacte i les citacions / diferenciar si es tracta d'aportació científica, resum, estat de la qüestió, ressenya i divulgació / els llibres, sempre que siguin monografies de recerca / les editorials de prestigi / les publicacions en format electrònic / fitxes de catàlegs, veus a diccionaris i enciclopèdies / catàlegs / la condició d'editor-crític, d'editor-traductor o de prologuista de l'autor/ els projectes arquitectònics i artístics / les exposicions / els informes científics i tècnics / els premis rebuts per les publicacions / la qüestió de l'àmbit territorial de la recerca / la qüestió de la llengua en que es publica.

Congressos, seminaris i conferències.

Diferenciar-los pel seu caràcter: internacional, estatal, autonòmic i local.

Diferenciar si es tracta de ponència o conferència invitada, de comunicació escrita i oral, de comunicació en forma de pòster, de participació en taula rodona, d'un resum, etc.
La qüestió de la participació a congressos i la publicació de les actes: no avaluar dos cops la mateixa cosa.

Projectes i contractes de recerca.

Cal diferenciar entre investigador principal (IP), membre de l'equip, col·laborador, tècnic i becari. I també entre convocatòries competitives i no competitives. Veure si son projectes de la Unió Europea, d'organismes internacionals, del Plan Nacional del MEC, d'altres convocatòries públiques, d'autonòmiques, d'empreses privades, de convocatòries mixtes, etc. També cal valorar la participació en xarxes de recerca: internacionals, estatals i autonòmiques, i la participació en grups de recerca consolidats. Igualment considerar la trajectòria i experiència del grup de recerca.

Transferència dels resultats

Patents i productes amb registre de propietat intel·lectual. Transferència de coneixements al sector productiu en l'àmbit d'Humanitats. Informes sobre l'impacte econòmic-social. Activitats vinculades al manteniment i increment del patrimoni cultural, històric i artístic. Treballs encarregats per organismes públics. Col·laboració en els mass media: televisió, radio, revistes, premsa, etc.

Mobilitat.

Ací només es contempla la mobilitat post-doctoral, atès que la pre-doctoral s'avalua dins l'apartat de formació acadèmica. Avaluar l'estada a centres de recerca de mitja-llarga durada (més d'un mes). Beques i ajuts obtinguts en convocatòries públiques per fer les estades de recerca. Contractes de recerca finançats pels centres a on es fa l'estada. Visites curtes a centres de prestigi. Participació en programes de mobilitat del professorat.

Altres mèrits

- Premis i mencions. Participació en activitats d'avaluació a revistes de prestigi, a consells d'editorials de rellevància, a comissions d'avaluació de projectes de convocatòries públiques, a comissions de selecció de sol·licituds de mobilitats, a jurats de premis de recerca, etc.

Consideració final.

Avaluar publicacions o projectes de recerca sense veure'ls no és gens fàcil. No tothom coneix la rellevància autèntica de certes revistes, editorials, congressos, projectes, etc. Cal però establir criteris i referents de qualitat el màxim de precisos, per complexos que siguin, atès que és fonamental que tothom que vulgui se avaluat conegui prèviament els paràmetres sobre els quals es fonamentarà el dictamen. Les "regles del joc" establertes, les que siguin, han de tenir un ampli consens dins la comunitat científica.

Sant Cugat del Vallès, 18-I-2010.